

ויקח ספר הברית

What Did Moshe Write At The Foot of Sinai?

(1) שמות פרק כ, טו-כג

(טו) וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהָר עֹשֶׂן וַיֵּדָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק: (טז) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: (יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעִבּוֹר נִסּוֹת אַתֶּם בָּא אֱלֹהִים וּבְעִבּוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ: (יח) וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים:

(יט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רֹאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: (כ) לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: (כא) מִזִּבְחַת אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-זִבְחֶיךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ: (כב) וְאִם-מִזִּבְחַת אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶנָּה אֶתֶּן גִּזְיֹת כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָהּ: (כג) וְלֹא-תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ עָלָיו:

(2) שמות פרק כא, א...פרק כג, יט-לג

וְאֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשֹּׂם לִפְנֵיהֶם... (יט) רֹאשִׁית בְּבוּרִי אֲדַמְתִּיךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (כ) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשִׁמּוֹךְ בְּדֶרֶךְ וְלִהְבִּיאֲךָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכֵּנִי... (לב) לֹא-תִכְרַת לָהֶם וְלֹא-לֹהֵיהֶם בְּרִית: (לג) לֹא יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ פֶּן-יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ:

(3) שמות פרק כד, א-יח

(א) וְאֶל-מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֵלַי וְאֶתְּהַלֵּךְ נֹדֵב וְאֶבְיְהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק: (ב) וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבָדוֹ אֶל-ה' וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: (ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּסְפֹּר לָעָם אֵת כָּל-דִּבְרֵי ה' וְאֵת כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעֲזֵן כָּל-הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה: (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל-דִּבְרֵי ה' וַיִּשְׁכֵּם בִּבְקָר וַיָּבִין מִזִּבְחַת תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לִשְׁנַיִם עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּשְׁלַח אֶת-נָעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים: (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הָדָם וַיִּשֹּׂם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הָדָם זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: (ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הָדָם וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָם-הַבְּרִית אֲשֶׁר פָּרַת ה' עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶתְהַלֵּךְ נֹדֵב וְאֶבְיְהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כִּמְעָשָׂה לְבִנְתָּ הַסַּפִּיר וּכְעָצֵם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר: (יא) וְאֶל-אַצְיָלִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהִרָה וְהִי-שָׁם וְאֶתְנַה לְךָ אֶת-לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: (יג) וַיִּקֶם מֹשֶׁה וַיְהִישֶׁע מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר הָאֱלֹהִים: (יד) וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בֹזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹדֶר עִמָּכֶם מִי־בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם: (טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכֶּסּוּ הָעָנָן אֶת-הָהָר: (טז) וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד-ה' עַל-הָהָר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שְׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן: (יז) וַיִּמְרָאֵהוּ כְבוֹד ה' בְּאֵשׁ אֲכָלַת בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה:

20:14 And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off. 15 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.' 16 And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.' 17 And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was. 18 And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven. 19 Ye shall not make with Me-gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you. 20 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee. 21 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it. 22 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.

21:1 Now these are the ordinances which thou shalt set before them...23:19 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.

20 Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared... They shall not dwell in thy land--lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods--for they will be a snare unto thee.

24:1 And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off; 2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.' 3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the LORD hath spoken will we do.' 4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and built an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel. 5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD. 6 And Moses took half of the blood and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar. 7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.' 8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.' 9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; 10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness. 11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God and did eat and drink. 12 And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.' 13 And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God. 14 And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.' 15 And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount. 16 And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud. 17 And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel. 18 And Moses entered into the midst of the cloud and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.

שירת מרים – עיונים בספר שמות

החדש החמישי שנת עג לחמ"י

- (4) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת משפטים פרק כד סימן ד
ויכתב משה את כל דברי ה' אלו החקים והמשפטים, את לרבות ספר בראשית ואלה שמות, עד ויקחו ליתרומה:
- (5) רש"י שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ד
ויכתב משה – מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה:
- (6) אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרשת משפטים פרק כד פסוק ד
ויכתב משה אחר שספר להם כל דברי השם המצות והמשפטים כתבם. וזהו ספר הברית.
- (7) חזקוני שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ז
ויקח ספר הברית אין מוקדם ומאוחר בתורה, הם התוכחות כדאיתא במכילתא. ר' ישמעאל אומר, בתחלת הענין מהו אומר ושבחה הארץ וגו' שמטין ויובלות ברכות וקללות ובסוף הענין מהו אומר אלה החוקים והמשפטים והתורות. אמרו מקבלין אנו עלינו כיון שראה שקבלו עליהם נטל את הדם וזרק על העם, שנאמר ויקח משה את הדם ויזרוק על העם. אמר להם הרי אתם תפושים קשורים וענובים מחר בואו וקבלו עליכם כל המצות. נעשה ונשמע, נעשה מה שכתוב כאן ועוד נשמע אם ירצה לצוות יותר.
- (8) ספרנו שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ז
ספר הברית. הספר שכתב בו דברי ה' והמשפטים שעליהם יכרתו הברית, כאמרו למעלה ויכתוב (פסוק ד):
- (9) רד"צ הופמן שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ד
ויכתב משה – רק לאחר שבני ישראל החליטו לקבל את התורה העלה משה את המצוות עלי ספר. מצינו כאן שישראל התחייבו לקיים תורה שבעל פה כשם שהתחייבו על קיום תורה שבכתב, שהרי הדברים נכתבו רק אחר קבלתם על ידי העם והיו אפוא קודם לכן, ועד אז, תורה שבעל פה.
- (10) שד"ל שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ד
את כל דברי ה' – נראה שהכוונה על עשרת הדברות ועל מה שנאמר אחריהן מן אתם ראיתם כי מן השמים (כ"י:ט) עד כי יהיה לך למוקש (כ"ג:ג), וזה נקרא ס' הברית.
- (11) רמב"ן שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק א
כבר היטיב לראות ר"א שפירש הענין כסדרו, ואמר כי עד הנה ספר הברית. והנה הפרשיות כלן באות כהוגן, כי אחר מתן תורה מיד בו ביום אמר השם אל משה: כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (שמות כ"ז:ח), והתחיל לחזור ולהזהיר על עבודה זרה: לא תעשון אתי (שמות כ"ז:ג), וצוה אותו: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א:א), וכל המצות הבאות אחרי כן, והשלים באזהרת העבודה זרה שימצאו בארץ ובעובדיה (שמות כ"ג:ל"ג), ואמר לו אחרי צוותך זה להם: עלה אל יי אתה ואהרן. והזכירה הפרשה כי משה עשה כמצות ה' ובא אל המחנה: ויספר לעם את כל דברי ה' (שמות כ"ד:ג) כאשר צוה אותו: כה תאמר אל בני ישראל וגו' (שמות כ"י:ט), ואת כל המשפטים כאשר צוהו: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א:א), וקבלו הכל בשמחה ואמרו: כל אשר דבר יי נעשה (שמות כ"ד:ג). והטעם, כל הדברים האלה אשר דבר לך השם נעשה, כי מאמינים אנחנו בדבריך, כמו שספר במשנה תורה: ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר יי אליהו אליך ושמענו ועשינו (דברים ה'כ"ד). (ואז כתבם משה (שמות כ"ד:ד)). [ואז אמר השם למשה שמעתי את כל דברי העם הזה אשר דברו אליך הטיבו אשר דברו (דברים ה'כ"ד) כי קבלו הכל בשמחה, לך אמור להם שובו לכם לאהליכם (דברים ה'כ"ו), והנה שבו לאהליהם ועשו שמחה ומשתה ויום טוב ביום קבלת התורה] ומשה כתב ביום ההוא בספר [הברית] כל מה שנצטווה, חקים ומשפטים ותורות, [ולקח הספר להיות בידו עד למחר, כי לא היה באותו היום כדי לבנות מזבח, ושתיים עשרה מצבה, ולעשות עולות ושלמים, וכל המעשים הרבים ההם, ועוד שטוב ונכון הוא להמתין להם הברית עד למחר לתת להם עצה ומתון בדבר לדעת הישנם אוהבים לעשותם בכל לבבם ובכל נפשם]. והשכים בבקר ממחרת היום ההוא לכרות להם ברית על הכל, [וכל ישראל השכימו לרגליו, וחזרו למקום שעמדו בקבלם את עשרת הדברים ושם] (ו)בנה המזבח, וזבח הזבחים, ונתן חצי הדם על מזבח יי וחצי הדם שם באגנות, ולקח הספר שכתב מאמש וקראו באזניהם, וקבלו עליהם עוד לבא בברית עמו, ואמרו: כל אשר דבר יי נעשה ונשמע (שמות כ"ד:ז) אליך, מכל אשר תצוה מאתו יי, ואז זרק עליהם חצי הדם, כי זאת אות הברית לבא השנים בחלקים שוים.

החדש החמישי שנת עג לחמ"י

שירת מרים – עיונים בספר שמות

(12) שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ה סימן יח

תכבד העבודה על האנשים, מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקדוש ב"ה גואלן, לפי שהיו נוחין בשבת, אמר להן פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו וגו', אל יהו משתעשעין ואל יהו נפישין ביום השבת.

(13) שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ה סימן כב

וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה, באותה שעה בא משה והשיב דברים לפני הקדוש ברוך הוא אמר לו למה הרעות וגו', מהו ה' למה הרעות בנוהג שבעולם בשר ודם האומר לחבירו למה אתה עושה כן הוא כועס עליו, ומשה אמר לפני הקדוש ברוך הוא למה הרעותה לעם הזה, אלא כך אמר לפני הקדוש ברוך הוא נטלתי ספר בראשית וקראתי בו וראיתי מעשיהן של דור המבול היאך נדונו מדת הדין היתה, ומעשה דור הפלגה של סדומיים היאך נדונו ומדת הדין היתה, העם הזה מה עשו שנשתעבדו מכל הדורות שעברו, ואם שבביל שאמר אברהם אבינו (בראשית טו) במה אדע כי אירשנה ואמרת לו ידועתדע כי גר יהיה זרעך א"כ הרי עשו וישמעאל מבניו והן צריכין להשתעבד כמו הם, ואפי' כן היה לו להשתעבד דורו של יצחק או דורו של יעקב לא לעם הזה שהוא בדורי, וא"ת מה איכפת לי א"כ למה זה שלחתי, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע וגו', אמר ר' פנחס הכהן בן חמא אמר לפניו שמך הגדול גבור ונורא הוא וכל העולם כולו מתייראין ממנו, ופרעה הרשע שמע שמעך והזיד, מהו והצל לא הצלת, ר' ישמעאל אומר והצל לא הצלת ודאי ר' עקיבא אומר יודע אני שאתה עתיד להצילם, אלא מה איכפת לך באותן הנתונים תחת הבנין, באותה שעה בקשה מדת הדין לפגוע במשה, וכיון שראה הקדוש ברוך הוא שבשביל ישראל הוא אומר לא פגעה בו מדת הדין.